

Medialukutaidon geragogiikka: mitä tulisi ottaa huomioon ikäihmisten medialukutaitoa ohjatessa ja opettaessa?

Digituen etätreffit 2.2.2022 – Lahden kirjasto

Susanna Rivinen
Projektipäällikkö, tutkija (LY, MEH)
susanna.rivinen@ulapland.fi

   : @SusannaRivinen

KOTISIVUT : <https://susannarivinen0.webnode.fi/>

Taustaa: ikäihmisten mediakasvatus

- Mediakasvatus = opetusta, ohjausta ja koulutusta, jonka tavoitteena on kehittää kaiken ikäisten medialukutaitoa
- Medialukutaito:
 - 1) taitoa päästä käsiksi ja käyttää digitaalista teknologiaa ja mediaa
 - 2) ymmärtää ja kriittisesti arvioida erilaisia mediatekstejä ja sisältöjä →
 - 3) tuottaa erilaisia mediatekstejä ja sisältöjä
- Medialukutaito on myös uutisten- ja terveydenlukutaitoa
 - Ikäihmiset ovat potentiaalinen ja iso kuluttajaryhmä erilaisille terveysteknologioille, -tiedolle ja – palveluille!
- Parempi terveydenlukutaito yhteydessä parempaan terveyteen
 - n. kolmasosalla 75-v suomalaisista vaikeuksia ymmärtää & hyödyntää terveystietoa

Medioiden toimintalogiikkaa, tietolähteiden/tiedon luotettavuutta, turvallisuutta oikeellisuutta, näkökulmia, tekijänoikeuksia, arvoja, sananvapautta, tarkoitusperiä (esim. taloudelliset, poliittiset, kulttuuriset)

Taustaa: ikäihmisten mediakasvatus

- Ikäihmiset (65+) heterogeeninen ja moninainen ryhmä ihmisiä
- Kronologisen iän lisäksi myös muut näkökulmat huomioitava: **biologisen**, **persoonallisen**, **subjektiivisen** ja **sosiaalisen** iän näkökulmat
- Kronologinen ikä luo kuitenkin tietynlaista perustaa, mihin esimerkiksi ihmisen kehitystä ja elämän eri vaiheita tarkastellaan ja määritellään

Taustaa: ikäihmisten mediakasvatus

- Käytännön mediakasvatustyö ja -tutkimus vähäisempää lapsiin ja nuoriin verrattuna
- Aiemmat tutkimukset kohdistuvat suurimmaksi osaksi siihen, miten ikäihmiset käyttävät digitaalisia teknologioita ja medioita
 - Esim. sosiaalista mediaa & Internetiä käytetään vähemmissä määrin ja eri tavoin kuin nuoremmat ikäryhmät
- Vähemmän huomiota mediatekstien ja -sisältöjen ymmärtämiseen ja kriittiseen arviointiin sekä omaan tuottamiseen
- Tutkimukset viittaavat siihen, ettei osalta ikäihmisiä löydy tarvittavia medialukutaitoja
- Geragogiikka = ikäihmisille suunnattua pedagogiikkaa, eli tapaa jolla opetus ja koulutus tulisi järjestää.
 - Ikäihmiset eivät ole samanlaisina keskenään
 - Ei uusi teoriana → opetuksen ja ohjauksen hienosäätöä heidän tarpeisiinsa nähden

Ikäihmisten
medialukutaidon
geragogiikan
kehittäminen
design-perustaisen
tutkimuksen keinoin

Rivinen, S. (2021)

Metodologia:

- Laadullinen ja deduktiivinen design-perustainen tutkimus (DBR)
 - Teoreettisena lähtökohtana: medialukutaidon käsite
 - Vahvempi yhteys koettujen haasteiden ja tutkimuksen välille
 - Kolmivaiheinen sykli: 1) suunnittelu-, 2) toteutus-, sekä 3) analyysi- ja edelleenkehittämisvaiheisiin
- Tavoitteet:
 - Laajentaa medialukutaidon pedagogiikka käsittämään paremmin ikäihmisten medialukutaidon näkökulman
 - Kehittää opettajankoulutuksen sisältöjä ja käytänteitä vastaamaan paremmin tarpeeseen lisätä medialukutaidon teemoja erityisesti ikääntyneiden näkökulmasta
- Tutkimuskysymys: *Millainen medialukutaidon geragogiikka tukee ikääntyneiden medialukutaitoa?*
- Artikkelipohjainen väitöskirja
- Osa-aineistot: empiiriset tutkimukset sekä ikäihmisten, asiantuntijoiden ja opettaja opiskelijoiden näkemykset
- Analyysi: sisällönanalyysimenetelmä, Nvivo 12

Aim	Research Questions	Data Collection and Data	Data Analysis Methods	Publications
Sub-study I To increase the understanding of the promotion of media literacy in older people and to report on international practical research on media literacy in older people.	1) What dimension of media literacy (use, understand, create) did the media literacy interventions target? 2) What kinds of pedagogical approaches were used to foster media literacy in older people? 3) What kinds of media literacy intervention outcomes were reported? 4) What kinds of practical implications for media education were reported?	DBR approach Systematic literature review (n=40)	Qualitative content analysis	Rasi, P., Vuojärvi, H., & Rivinen, S. (2021). Promoting media literacy among older people: A systematic review. <i>Adult Educational Quarterly</i> , 71(1), 37–54.
Sub-study II To find out the state of media literacy of older people and how media education for older people should be implemented in the opinion of older people and professionals.	1) What are the levels of older people's media literacy? 2) What dimensions of older people's media literacy require training and support? 3) What kinds of pedagogical approaches are suitable for supporting older people's media literacy?	DBR approach Media literacy intervention designs with older people (n=16) and stakeholders (n=16) as well as questionnaire with older people (n=16)	Qualitative content analysis supported by a small quantitative survey	Rivinen, S. (2020). Media education for older people—Views of stakeholders. <i>Educational Gerontology</i> , 46(4), 195–206.
Sub-study III To develop Finnish teacher education and find out the views of teacher students on how media literacy intervention for older people should be implemented and to collect feedback from older people and professionals on the basis of teacher students' designs.	1) On what dimension of media literacy did teacher students' designs focus? 2) What kinds of pedagogical approaches were used in the students' designs to support the media education of older people? 3) What should media literacy interventions be like according to stakeholders' feedback?	DBR approach Teacher students' designs (n=9) and presentations (n=7) on older people's media intervention as well as written (n=54) and oral (n=54) feedback from older people and professionals	Qualitative content analysis	Rivinen, S., Rasi, P., Vuojärvi, H., & Purtilo-Nieminen, S. (in press). Teacher students' designing of media education for older people: Creative and need-based pedagogies emphasized. <i>Seminar.net. International Journal of Media, Technology & Lifelong Learning</i> .

Tulokset:

- **Medialukutaidon geragogiikka** = ikäihmisten medialukutaidon ohjauksen ja opetuksen hienosäätöä heidän tarpeisiinsa nähden
- Tarvelähtöinen lähestymistapa ja ikäihmisten moninaisuus!
- 8 suunnitteluperiaatetta, joiden mukaan medialukutaidon geragogiikan tulee:
 1. perustua ikäihmisen omiin tarpeisiin,
 2. lähestyä medialukutaitoa kokonaisvaltaisesti,
 3. käyttää erilaisia pedagogisia lähestymistapoja,
 4. hyödyntää pehmeitä ja sosiaalisia taitoja omaavia ohjaajia,
 5. tukea kognitiivisia taitoja,
 6. tukea voimaantumista,
 7. tarjota systemaattista ja jatkuvaa tukea, ja
 8. lisätä monialaista yhteistyötä

Lapin yliopiston

opettajankoulutuksen
käytänteitä ja sisältöjä
ikäihmisten
medialukutaidon
teeman näkökulmasta
on myös kehitetty!

Tulokset:

1. Tarveperustaisuus

- Mediakasvatusta tarjottava tarvelähtöisesti:
 - tarpeet, aiemmat kokemukset, oppimistavoitteet, kiinnostuksen kohteet, käytössä olevat laitteet/yhteydet, motivaatio ja kyvyt...
- Tarpeet vaihtelevat moninaisen ryhmän sisällä
- Halutaan oppia itselle merkityksellisiä asioita omilla laitteilla
- Kytkeytyvät usein jokapäiväisen elämän ja arjen ympärille
- Erilaiset elämänroolit huomioitava
 - esim. markkinatalous ei tunnista ikäimisiä vielä potentiaalisiksi asiakkaiksi
- Ikäihmiset ymmärrettävä heterogeenisenä ryhmänä ihmisiä!

Tulokset:

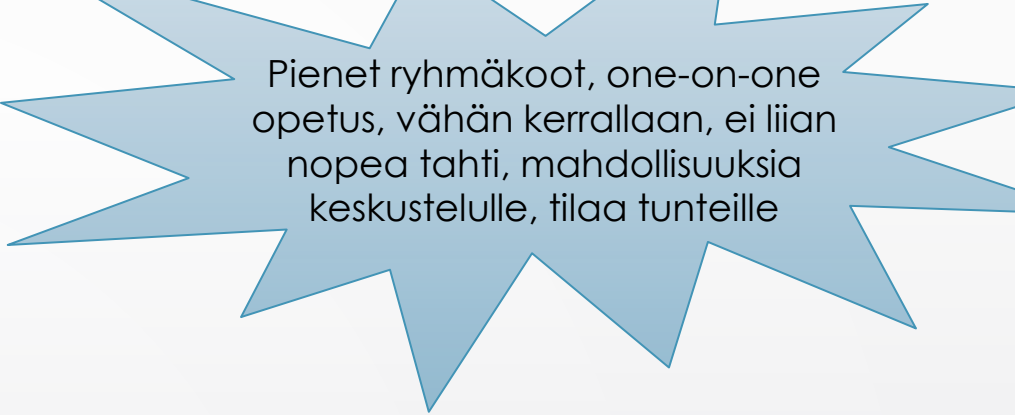
2. Lähestyä medialukutaitoa kokonaisvaltaisesti

- Huomioida kaikki medialukutaidon osa-alueet
- Käytön osa-alue korostunutta
 - Viihde, pankki, uutiset, matkustus, terveys, yhteydenpito...
- Ymmärtämisen ja kriittisen arvioinnin osa-alueita tuettava
 - Tiedon oikeellisuus, tietoturva-asiat, terveys, uutiset, mielenkiintoisten sisältöjen löytäminen...
- Omaan tuottamiseen liittyviä toteutuksia myös lisättävä
 - Kiinnostuksen kohteet (esim. blogit, vlogit, kuvakirjat...)
 - Elämänhistorioiden kuvaus ja jako

Ymmärrys
medialukutaidosta?

Tulokset:

Pienet ryhmäkoot, one-on-one opetus, vähän kerrallaan, ei liian nopea tahti, mahdollisuuksia keskustelulle, tilaa tunteille

3. Erilaiset pedagogiset lähestymistavat

- Erilaisia pedagogisia lähestymistapoja tulee hyödyntää
- Viitteitä etenkin *formaalin ja perinteiseen opetukseen & yksilölliseen ja oppijakeskeiseen opetukseen*
- Perinteinen: suorat ohjeet, tehtäväperustaisuus, yhteisöllinen oppiminen...
 - Tietyn mittaisia kurseja/opetusta, ohjaajan suunnittelemaa (pääsääntöisesti), yksi tai useampi ohjaaja, "luokkahuonemaisuus", suoritetaan yksin tai pienryhmissä tehtäviä
- Yksilöllinen: sukupolvienvälinen, työpajat, vertaisoppiminen, yksilöllinen opetus...
 - Osallistujat asettavat itse oppimistavoitteet, kurseja/pistäytymispaikkoja, sisältö suunniteltu opiskelijan tarpeista
- Luovaa, ikäihmisten omaan mediatuottamiseen liittyvää pedagogiikkaa & sulautuvaan ja verkko-opetukseen vähän viitteitä
- Pelillistä ja leikillistä oppimista ei laisinkaan!

Tulokset:

4. Hyödyntää pehmeitä ja sosiaalisia taitoja omaavia ohjaajia

- Ystävällisyys, kunnioittava, myötätuntoinen, "tukea antava"
- Osata luoda turvallinen ja luotettava ilmapiiri
- Ymmärrys muuttuvista kognitiivisista taidoista
- Ei liian vaikeaa kieltä
- Tarvelähtöinen opetus vaatii ohjaajalta mm. joustoa ja soveltamiskykyä, ymmärrystä medialukutaidosta
- Onnistumisen kokemuksia
- Osata herättää myös tarpeita ja kiinnostusta
- Aikaa aidolle kohtaamiselle ja keskustelulle

Tulokset:

5. Tukea kognitiivisia taitoja

- Kognitiiviset kyvyt heikkenevät ikääntyessä
- Tukitoimia esim.:
 - Tulostetut muistiinpanot
 - Opetusmateriaali hyvin strukturoitua
 - Edetään rauhallisesti
 - Yksi asia kerrallaan
 - Toistot, kertaus
 - Kotitehtävät
- Kehno oppimisympäristö voi vaikuttaa esim. muistamiseen
- Vertaisten parempi ymmärrys muuttuvista kognitiivisista kyvyistä

Tulokset:

6. Tukea voimaantumista

- Voidaan tukea kehittämällä yleisesti medialukutaitoa
- Tulosten mukaan voivat voimaannuttaa:
 - Digitaalinen media, joka tarjoaa tiedon etsinnän, tuottamisen ja jakamisen mahdollisuuden
 - Sosiaalisen median käyttö ja sisällöt
 - Yhteydenpito muihin ihmisiin/läheisiin
 - Luova tuottaminen, esim. elämähistorioiden teko ja jako
 - Riittävät taidot: asioiden hoitoon, päätöksen tekoon, osallisuus, demokratia
- Digitaalisten teknologioiden ja medioiden minäpystyvyyttä/itseluottamusta tuettava
 - Tilaa ja aikaa keskustelulle
 - Pelon tunteet voivat tulla esteeksi uuden oppimiselle

Tulokset:

7. Tarjota systemaattista ja jatkuvaa tukea

- Ikäihmiset ovat formaalin opetuksen ja työelämän ulkopuolella
 - Ohjauksen ja tuen mahdollisuudet pienenevät
- Systemaattisuudelle ja jatkuvuudelle tarve
 - Kirjastoilla tehdään jo hienoa mediakasvatustyötä, mitä tulisi edelleen jatkaa!

8. Lisätä monialaista yhteistyötä

- Kaikkien tehtävä tukea ikäihmisten medialukutaitoja!
- Monialaista yhteistyötä tehdään jo, mutta tulisi lisätä!
 - Kirjastojen/eri toimijoiden kesken
 - Vältetään päällekkäistä työtä, vastuun jako

Lopuksi:

- Tulokset tukevat ikäihmisten medialukutaidon koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavia tahoja
- Luo pohjaa **medialukutaidon geragogiikalle** ja sen kehittämiseksi
- Lisää käytännöntyötä ja tutkimusta tarvitaan, esim.:
 - erilaiset ikäihmisten ryhmät: maahanmuuttaja, korkeasti koulutettuja, pitkien välimatkojen päässä asuvia ikäihmisiä, korkeita ikäluokkia yms.
 - pedagogiikka: leikillinen, pelillinen, sulautuva, verkko, sukupolvien välinen
 - medialukutaidon osa-alueet: etenkin tuottaminen ja ymmärrys
 - opettajankoulutus: ikäihmisten + medialukutaitojen sisältöjen lisääminen ja kehittäminen
- Toinen sykli!
- Avaa keskustelun opettajankoulutuksen kehittämisestä, erityisesti ikäihmisten ja heidän medialukutaidon näkökulmasta

KIITOS!

Susanna Rivinen

Projektipäällikkö, tutkija (LY, MEH)

susanna.rivinen@ulapland.fi

   : @SusannaRivinen

KOTISIVUT : <https://susannarivinen0.webnode.fi/>

Lähteet:

- Aufderheide, P. (Ed.) (1993). *Media literacy. A report of the national leadership conference on media literacy*. Aspen Institute.
- Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy, learning, and contemporary culture*. Polity Press.
- Eronen, J., Paakkari, L., Portegijs, E., Saajanaho, M., & Rantanen, T. (2019). Assessment of health literacy among older Finns. *Aging Clinical and Experimental Research*, 31(4), 549–556. <https://doi.org/10.1007/s40520-018-1104-9>
- Findsen, B. (2007). Freirean philosophy and pedagogy in the adult education context: The case of older adults' learning. *Studies in Philosophy and Education*, 26(6), 545–559. <https://doi.org/10.1007/s11217-007-9063-1>
- Findsen, B., & Formosa, M. (2011). *Lifelong learning in later life*. Sense Publisher.
- Laslett, P. (1996). *A fresh map of life: The emergence of the third age* (2nd ed.). Weidenfeld and Nicolson.
- Tilastokeskus (2020). Use of the Internet for following the media and for communication has increased. http://www.stat.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tie_001_en.html
- Ofcom. (2019). *Adults' media lives*. A report for Ofcom. <https://bit.ly/3m5Expm>
- Rasi, P., Vuojärvi, H., & Hyvönen, P. (2016). Aikuisten ja ikääntyneiden mediakasvatus [Adult's and older people's media education]. In L. Pekkala, S. Salomaa, & S. Spisak (Eds.), *Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (KAVI) julkaisuja [Diverse media education. Publications of the National Audiovisual Institute (KAVI)]*, 1(2006), 198–212. <https://bit.ly/3lKbskx>
- Rivinen, S. (2021). *Developing Media Literacy Geragogy for Older People trough Design-based Research*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-288-7>
- Wang, F., & Hannafin, M. J. (2005). Design-based research and technology-enhanced learning environments. *Educational Technology Research and Development*, 53(4), 5–23. <https://doi.org/10.1007/BF02504682>
- Westbrook, N. (2011). Media literacy pedagogy: Critical and new/twenty-first-century literacies instruction. *E-Learning and Digital Media*, 8(2), 154–164. <https://doi.org/10.2304/elea.2011.8.2.154>